

Repetitorij hrvatskosrpske gramatike i pravopisa Marka Soljačića

Heffer-Rakonić, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:132426>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-19**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti

Ivana Heffer Rakonić

Repetitorij hrvatskosrpske gramatike i pravopisa

Marka Soljačića

Završni rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Jadranka Mlikota

Osijek, 2018.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti

Ivana Heffer Rakonić

Repetitorij hrvatskosrpske gramatike i pravopisa

Marka Soljačića

Znanstveno područje humanističkih znanosti, polje filologije, grana kroatistike

Završni rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Jadranka Mlikota

Osijek, 2018.

Sadržaj

1. UVOD	5
2. MARKO SOLJAČIĆ	6
3. <i>REPETITORIJ HRVATSKOSRPSKE GRAMATIKE I PRAVOPISA</i>	7
3.1. GRAMATIKA	7
3.1.1. Fonologija.....	7
3.1.2. Vrste riječi	8
3.1.3. Sintaksa	13
3.2. PRAVOPIS	20
3.2.1. Veliko i malo slovo	21
3.2.2. Pisanje složenica	22
3.2.3. Pisanje tuđih riječi	24
3.2.4. Prenošnje slogova u drugi redak.....	25
3.2.5. Interpunkcije.....	25
4. ZAKLJUČAK	28
5. LITERATURA	29

Sažetak

Cilj je rada pokazati koliko je Marko Soljačić u djelu *Repetitorij hrvatskosrpske gramatike i pravopisa* (1938.) slijedio gramatičku i pravopisnu tradiciju prve polovice 20. stoljeća. Soljačićev će se gramatički opis uspoređivati s drugim izdanjem *Gramatike i stilistike hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika* Tome Maretića (1931.), a pravopis s *Pravopisom hrvatskoga ili srpskoga jezika* Dragutina Boranića (1930.).

Ključne riječi: Marko Soljačić, hrvatska gramatika, hrvatski pravopis, prva polovica 20. stoljeća, Tomo Maretić, Dragutin Boranić

1. UVOD

Djelo Marka Soljačića *Repetitorij hrvatskosrpske gramatike i pravopisa* objavljeno 1938. godine uspoređivat će se s gramatičkim i pravopisnim uzorima toga vremena: *Gramatikom i stilistikom hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika* Tome Maretića (1931.) i *Pravopisom hrvatskoga ili srpskoga jezika* Dragutina Boranića iz 1930. godine.

Repetitorij hrvatskosrpske gramatike i pravopisa sastoji se od triju djelova: Gramatike, Pravopisa i Pravopisnog rječnika. Predmetom će opisa i usporedbe u ovome radu biti obuhvaćena dva dijela – gramatički i pravopisni – a Pravopisni se rječnik ne će razmatrati jer premašuje granice završnog rada.

Životopisom i bibliografijom Marka Soljačića započinje glavni dio rada. Slijede podatci o tome koja je svrha objavljivanja djela i tko mu je bio uzor pri njegovu pisanju. Najveći dio rada posvetit će se usporedbi Soljačićeva djela s gramatikom Tome Maretića i pravopisom Dragutina Boranića s ciljem da se utvrdi slijedi li Soljačić normativne preporuke svojih uzora.

U radu će se također uspoređivati gramatičko i pravopisno nazivlje koje koristi Soljačić, a Maretić i Boranić ne.

U zaključku se iznose rezultati istraživanja te koliko se Soljačić ugledao u rad Tome Maretića i Dragutina Boranića, odnosno koliko je odstupao od njihovih normativnih preporuka.

2. MARKO SOLJAČIĆ

Marko Soljačić rođen je u Bolu na Braču 20. veljače 1896.¹, a umro je u Zagrebu 11. travnja 1962. godine. U enciklopedijama i leksikonima Marka Soljačića opisuje se, prije svega, kao književnika i kazališnog djelatnika. Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Radio je kao lektor u zagrebačkom HNK, a zatim je bio ravnatelj Drame i intendant. Pisao je pjesme, libreta i radio drame. Kao jezikoslovac objavio je *Priručnik hrvatskoga jezika i pravopisa* 1940. godine (Vujić, 1996 – 1997: 450). Pod pseudonimom *Bolsky* objavio je svoje prve pjesme 1917. u *Mladosti*. U pjesmama mu prevladavaju motivi kršćanskog nadahnuća te je svoja djela objavljivao u književnim i vjerskim časopisima, a smješta ga se među autore katoličkog književnog kruga. Njegova bibliografija obuhvaća 60 književnih prikaza, članaka i kritika, oko 40 pjesama, jedan roman (*Prvi i jedini*, 1931.), životopis (*Bijeli svetac: život svetog Dominika*, 1934.) i tri stručne knjige (*Talijanska besjedovnica*, 1935., *Jezični i stilistički savjetnik*, 1935. i *Repetitorij hrvatskosrpske gramatike i pravopisa*, 1938.). Bavio se i prevođenjem Dantea. Napisao je libreto za operu *Sunčanica* Borisa Papadopula (Visković, 2010 – 2012: 111).

¹ Taj datum rođenja stoji u *Hrvatskom leksikonu* (1996 – 1997: 450), a *Hrvatska književna enciklopedija* (2010 – 2012: 111) navodi da je Soljačić rođen 28. veljače.

3. REPETITORIJ HRVATSKOSRPSKE GRAMATIKE I PRAVOPISA

*Repetitorij hrvatskosrpske gramatike i pravopisa*² podijeljen je u tri dijela: Gramatika, Pravopis i Pravopisni rječnik. U Napomeni na kraju knjige Soljačić ističe kako je svrha ove knjige samo praktična, a da se pri njezinu sastavljanju služio gramatikama koje se upotrebljavaju ili su se upotrebljavale u školi. Pravopis je izradio prema Pravopisu hrvatskoga ili srpskoga jezika Dragutina Boranića iz kojega je uzeo veliku većinu riječi za Pravopisni rječnik (Soljačić, 1938: 134). Budući da je drugo izdanje Maretićeve gramatike objavljeno tek nekoliko godina prije *Repetitorija*, a Maretić je bio autoritet među gramatičarima svojega vremena, želi se provjeriti koliko je utjecao na Soljačićev gramatički opis. Gramatička pravila Soljačićeva *Repetitorija* uspoređivat će se s Maretićevim³ iz *Gramatike i stilistike hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika* iz 1931. godine, a pravopisna će se pravila uspoređivati s Boranićevim⁴ iz *Pravopisa hrvatskoga ili srpskoga jezika* iz 1930. godine.

3.1. GRAMATIKA

Prvi dio *Repetitorija* obuhvaća devetnaest poglavlja koja se tiču fonologije, morfologije i sintakse.

3.1.1. Fonologija

Soljačić glasove dijeli općenito na vokale i konsonante te prema toj podjeli oblikuje i poglavlja s pravilima za glasovne podjele. U poglavlju Vokali iznose se pravila za nepostojano *a*, „ono *a* koje se javlja samo u nekim oblicima iste riječi“ te prijeglas, pojavu u jeziku kada iza nepčanih suglasnika glas *o* prelazi u *e* (Soljačić, 1938: 4 – 5). Vokalu *jat* (*ě*) posvetio je posebnu pažnju, budući da je on osebujan i tijekom povijesti bilo je mnogo polemika oko njegova izgovora i pisanja,⁵ stoga Soljačić navodi koji su se glasovi razvili iz *jata*: u ikavskom ili zapadnom govoru iz *jata* je postao *i*, u ekavskom ili istočnom govoru *e*, a

² Dalje u radu naslov kratim u *Repetitorij*.

³ O Maretiću vidi osobito: Jonke, 1971, Samardžija, 2001, 2004, 2006.

⁴ O Boraniću vidi osobito: Samardžija, 2001, 2004, 2012, Badurina, 2006: 145 – 155.

⁵ Tomo Maretić (1931: 20) smatra da se *jat* izgovarao kao dugo zatvoreno *e* te da se zasigurno razlikovao od običnoga *e*

u kratkim slogovima *je* te u dugim *ije*. Također, iznosi pravilo o jat u iza glasova *k*, *g* i *j* koje prelazi u *a* pa je jedan od njegovih primjera *krikēti – kričeti – kričati* (Soljačić, 1938: 6 – 7). U poglavlju Konsonanti iznose se pravila za jotaciju, stapanje glasa *j* s različitim suglasnicima u posebne glasove, vokalizaciju,⁶ epentetsko *l*, slogotvorno *r*, metatezu likvida, I. i II. palatalizaciju, *asimilaciju po govornom organu* (jednačenje po mjestu tvorbe), ispadanje suglasnika (Soljačić, 1938: 7 – 11). Tomo Maretić u svojoj gramatici također glasove dijeli na vokale i konsonante. Međutim, on podrobnije opisuje svaki vokal, njegovo podrijetlo iz staroslavenskoga jezika i pravila prema kojima se događaju glasovne promjene koje ti glasovi izazivaju, a i navedene glasovne promjene ne imenuje poput Soljačića. Imenuje i definira samo glasovne promjene prijeglas i prijevoj te metatezu i hijat ili zijev. Za ostale glasovne promjene ne daje nazive, već ih samo definira i daje primjere, npr. Maretić (1931: 75) samo iznosi pravilo da su se glasovi *č*, *ž*, *š* razvili od *k*, *g*, *h* ispred vokala *e*, *i* i poluglasa *jer*, no nigdje ne navodi da se ta glasovna promjena naziva palatalizacija. Glasove *c*, *z*, *s* Maretić (1931: 69) naziva sibilantima i objašnjava njihov nastanak, odnosno glasovnu promjenu sibilizaciju, no također ne navodi taj termin.

3.1.2. Vrste riječi

Soljačić riječi dijeli na devet vrsta, no nema podjele na promjenjive i nepromjenjive riječi. To su imenice, pridjevi, zamjenice, brojevi, prilozi, prijedlozi, svezice, uzvici i glagoli. Imenicama imenuje riječi kojima se označuju bića, predmeti, prirodne pojave i osjećaji. U rečenici mogu biti u službi subjekta, mogu dolaziti kao dio imenskoga predikata, objekta u genitivu, dativu, akuzativu i instrumentalu, apozicije, atributnoga genitiva, u narodnim pjesmama atributa te priložne oznake s prijedlogom i bez njega. Imenice dijeli na *stvarne ili konkretne, mislene ili apstraktne, vlastita imena ili nomina propria, zbirne ili kolektivne, općene ili apelativne, glagolske i gradivne imenice* (Soljačić, 1938: 11 – 13). Zajedničko je Soljačiću i Maretiću razlaganje imenica po rodu, budući da svaki rod imenice ima svoju osobitost pri deklinaciji. Soljačić slijedi Maretićeva gramatička rješenja za prethodno navedenu vrstu promjenjivih riječi.

Pridjevima Soljačić imenuje promjenjive riječi koje znače kakvo je (opisni), od čega je (gradivni) i čije je (posvojni) ono što znači imenica. Pridjevi mogu u rečenici imati funkciju subjekta, dio imenskoga predikata, objekta, atributa i predikatnog atributa. Oni mogu imati tri

⁶ Soljačić ne rabi ovaj termin, već samo objašnjenje navedene glasovne promjene (*l* na kraju riječi i na kraju sloga mijenja se u *o*).

roda i dvojake oblike: određeni oblik, koji odgovara na pitanje *Koji?* i pobliže označava poznato lice i stvar te se sklanja kao zamjenice. i neodređeni oblik, koji odgovara na pitanje *Kakav?* i pobliže označava nepoznato lice i stvar te se sklanja kao imenice. Opisni pridjevi mogu imati tri stupnja:⁷ pozitiv, komparativ i superlativ (Soljačić, 1938: 18 – 20). Pri definiranju pridjeva Maretić je uglavnom usredotočen na njihovu tvorbu. Neodređene pridjeve definira kao one koji u nominativu jednine završavaju na konsonant ili na *o*, koje je nastalo od *l*, a određene kao one koji završavaju na *i* (*žut – žuta – žuto; žuti – žuta – žuto*) (Maretić, 1931: 166).

Zamjenice ili pronomeni promjenjive su riječi koje zamjenjuju imenice i pridjeve pa ih prema tome Soljačić dijeli na imeničke, koje imaju jedan rod, i pridjevne, koje imaju tri roda (Soljačić, 1938: 21). Funkciju koju zamjenice nose u rečenici jesu: subjekt, dio imenskog predikata, atribut i objekt. Sedam je vrsta zamjenica:

- a) *Lične ili personalne zamjenice*. Karakteristične su po enklitičkim oblicima u dativu i akuzativu jednine i množine. Enklitike su riječi koje nemaju svoj naglasak, nego se naslanjaju na riječ ispred sebe, a proklitike ili prislonjenice prislanjaju se na riječ iza sebe (Soljačić, 1938: 21 – 22).
- b) *Povratna ili refleksivna (sebe) zamjenica* je koja nema nominativ ni vokativ jednine, a množina je jednaka jednini (Soljačić, 1938: 22).
- c) *Prisvojne ili posesivne zamjenice* iskazuju pripadanje, a pripadanje subjektu iskazuje se *povratno-posvojnomo zamjenicom* (Soljačić, 1938: 22). Maretić (1931: 156) koristi termin posvojne zamjenice.
- d) *Pokazne ili demonstrativne zamjenice* jesu: *ovaj*, zamjenica pokazuje ono što je blizu onome koji govori, a u rečenici se upotrebljava za ono što slijedi; *taj*, zamjenica pokazuje ono što je blizu onome s kim se govori, a u rečenici se upotrebljava za ono što je spomenuto; *onaj*, zamjenica pokazuje ono što je daleko od govornika i sugovornika, a upotrebljava se u rečenici o kojoj zavisi odnosna rečenica.
- e) *Odnosne ili relativne zamjenice*. Soljačić ih ne nabroja, no izvodi pravilo prema kojemu se zamjenica *čij(i)* „proteže samo na riječi koje znače muško čeljade u jednini“ (Soljačić, 1938: 23). Umjesto nje u genitivu može biti i *kojega*, a može biti i *što*.
- f) *Upitne ili interogativne zamjenice* su *koji, tko (ko), što, čiji?* Maretić (1931: 163) navodi kako odnosno-upitne zamjenice *ko* i *što* imaju samo jedninu.

⁷ Soljačić koristi naziv „stepen“.

g) *Neodređene ili indefinitne zamjenice* tvore se od *odnosnih zamjenica* i prefiksa: *i, ne, ni, sva, koje, gdje, što* i riječi *god* ili *mu drago*. Među *neodređene zamjenice* pripada i zamjenički pridjev *sav* (Soljačić, 1938: 24).

Maretić također poznaje sedam vrsta zamjenica. Terminologija za te zamjenice gotovo je jednaka kod obojice.

Brojevima Soljačić naziva riječi kojima se broji. Dijeli ih na: *glavne* (odgovaraju na pitanje *koliko?*), *redne* (odgovaraju na pitanje *koji po redu?*), *dijelne* (odgovaraju na pitanje *po koliko?*), *priložne* (odgovaraju na pitanje *koliko puta?*) i *množne* (odgovaraju na pitanje *kolikostruk?*). Glavni se brojevi od pet nadalje ne sklanjaju. Broj jedan upotrebljava se u pluralu: kad znači *neki* (*jedni govore dobro, drugi loše*), kad stoji uz imenice *pluralia tantum* (*jedne jaslje*) i kad stoji uz riječi koje u množini čine cjelinu (*jedne cipele*) (Soljačić, 1938: 25). Redni se brojevi sklanjaju kao određeni pridjevi, a glavni se brojevi *dva, tri* i *četiri* kad stoje iza prijedloga obično ne sklanjaju. Soljačić preporuča *kod dva susjeda*, a ne *kod dvaju susjeda* (Soljačić, 1938: 24 – 25). Maretić (1931: 184) ističe kako se redni brojevi od 100 do 1000 ne govore u narodu nikako, no književni jezik ne može biti bez njih, stoga on iznosi neke od mogućih primjera za njih: *dvjestoti, tristoti, hiljaditi* ili *tisućni* itd. Također, donosi pravilo kako se u hrvatskom jeziku tvore dvoznamenkasti brojevi. Tvorba glavnih brojeva je sljedeća: veći broj dolazi ispred manjega, obično su jedan do drugoga i rastavljeni su veznikom *i* (*sto i pedeset i tri*). Kod rednih brojeva ne dolazi veznik *i* (*sto dvadeseti*) (Maretić, 1931: 184).

*Prilozi ili adverbij*⁸ riječi su koje, stojeći uz glagole, pridjeve i druge priloge, znače vrijeme, mjesto, način, uzrok i dr. Prilozi su postali od imenica, zamjenica, pridjeva i brojeva, a u rečenici mogu biti subjekt i dio imenskog predikata. Negaciju *ne* Soljačić svrstava u priloge kao i Maretić (1931: 448). Načinski prilozi koji su postali od pridjeva (u srednjem rodu) mogu se stupnjevati (Soljačić, 1938: 26 – 27). Soljačić slijedi Maretićeva gramatička pravila.

Prijedlozi ili prepozicije nesklonjive su riječi koje označavaju različite odnose između riječi u rečenici. Dijele se na *prave*, kojima se ne zna etimologija (*do, k, uz, po* itd.) i *neprave*, koji su postali od imenica (*između, povrh, zbog, mjesto* itd.). Prijedlozi uvijek dolaze uz padež (osim nominativa i vokativa) i uz pomoć njih prave se druge riječi poput *pomajka, ovelik*,

⁸ Maretić nepromjenjive vrste riječi objašnjava u poglavlju Sintaksa iako se radi o morfološkim kategorijama.

iznad itd. Uz prijedloge *do* i *osim* katkad može doći i nominativ pa se onda radi o priložima: *Nitko to neće učiniti do pjesnik; U dvoru mu nikog nema osim bolan sluga* (Soljačić, 1938: 27 – 28). Soljačić slijedi Maretićeva pravila, koja su iscrpnija.

Veznike Soljačić naziva *svezicama ili konjunkcijama*. Maretić (1931.) ne koristi takvu terminologiju, već upotrebljava naziv *veznici*. Njima se vežu riječi i rečenice te se razlikuju dvije vrste: *naporedne* ili *nezavisne* i *zavisne svezice*. Nezavisni su veznici:

- a) *Sastavni ili kopolativni: a, i, pa, te, ni, niti.*
- b) *Suprotni ili adverzativni:⁹ a, ali, nego, pa, no, već.*
- c) *Rastavni ili dizjunktivni: ili.*
- d) *Zaključni ili konkluzivni: dakle, zato, stoga, kamoli, akamoli, nekmoli.*
- e) *Izuzetni ili ekskluzivni: samo.*

Zavisni su veznici:

- a) *Namjerni ili finalni: da, eda, kako, li, neka.*
- b) *Vremenski ili temporalni: čim, dok, kad(a), pošto, kako, tek što, istom, prije nego.*
- c) *Izrični ili deklarativni: da, e, kako, gdje, neka.*
- d) *Uzročni ili kauzalni: jer, budući da, što, kako, kad.*
- e) *Načinski ili modalni i poredbeni ili komparativni: kako, kao, što, nego, negoli, nego što, no.*
- f) *Posljedični ili konsekutivni: da, te.*
- g) *Pogodbeni ili kondicionalni: ako, da, kad, li.*
- h) *Dopusni ili koncesivni: ako i, iako, makar, ma, premda, da i, ako.*

Soljačić, također, razlikuje veznike za isticanje: *upitne, uznosne, potvrdne, uzvične, željne i zapovjedne* (Soljačić, 1938: 28 – 29). Soljačić slijedi Maretićeva gramatička rješenja.

Uzvicima ili interjekcijama izriču se različita čuvstva, a onomatopejski su uzvici oni koji nalikuju na prirodan glas (Soljačić, 1938: 29 – 30). Soljačić je uskladio pravila s Maretićevima, no Maretić ne koristi nikakav naziv za onomatopejske uzvike, već ih samo nabraja (Maretić, 1931: 478).

⁹ U dijelu o nezavisno/naporedo složenim rečenicama kao suprotne veznike dodaje još i *pa, kadli, ipak, samo, opet* (Soljačić, 1938: 66). Isti su zabilježeni i kod Maretića (1931: 459). U suvremenom hrvatskom jeziku oni nisu dijelom suprotnih veznika.

Glagolima ili verbima nazivaju se riječi kojima se izriče radnja, stanje i zbivanje. U rečenici glagol može biti subjekt, objekt i, najčešće, predikat (Soljačić, 1938: 32). Prema trajanju se glagoli dijele na *svršene*, *nesvršene* i *učestale*. Prema objektu glagoli se dijele na *prijelazne* (glagoli iza kojih dolazi objekt u akuzativu), *neprijelazne* (iza njih ne dolazi objekt u akuzativu) i *povratne* (glagoli uz koje dolazi povratna zamjenica *se*). Povratni glagoli mogu biti *pravi povratni* (ako bez zamjenice *se* mogu imati objekt u akuzativu) i *nepravi povratni* (oni povratni glagoli koji ne mogu biti bez povratne zamjenice *se*). Glagoli imaju *tvorni* i *trpni*, odnosno *aktivni* i *pasivni lik*. Glagol je u aktivnom obliku kada subjekt vrši radnju, a kada se na subjektu vrši radnja, glagol je u pasivnom obliku. Soljačić je mišljenja da pasiv treba izbjegavati zbog neprilagođenosti u vlastitu jeziku. Izbjeći ga se može povratnim glagolom ili „aktivnom rečenicom u kojoj se pomišlja subjekt ljudi“ (Soljačić, 1938: 32). Prema postanku glagole dijeli na *korenite*, *deverbativne*, odnosno izvedene od osnove drugih glagola, i *denominativne*, odnosno izvedene od imeničnih i pridjevnih osnova. Glagoli se dijele na *proste* (koji se tvore bez pomoćnih glagola *biti* i *htjeti*, odnosno nastavcima) i *složene* (tvore se uz pomoć pomoćnih glagola *biti* i *htjeti*) (Soljačić, 1938: 33 – 34). Jednostavna su glagolska vremena: *prezent* ili *sadašnje vrijeme*, *imperfekt* ili *prošlo trajno vrijeme* i *aorist* ili *prošlo svršeno vrijeme*, a složena: *perfekt*, *pluskvamperfekt*, *futur* i *futur egzakti*. Glagolski su načini *indikativ* ili *izjavni način*, *kondicional* ili *pogodbeni način*, *imperativ* ili *zapovjedni način* i *infinitiv*. Glagolski su likovi: *aktivni* ili *tvorni* i *pasivni* ili *trpni*. Lice vrši radnju u glagolskim vremenima, načinima i likovima. Ostali su glagolski oblici *glagolski pridjevi aktivni* i *pasivni* i *glagolski prilozi sadašnjosti* i *prošlosti*. U nastavku se objašnjava ukratko tvorba svakoga od glagolskih vremena i načina (Soljačić, 1938: 34). Maretić u svojoj gramatici objašnjava razliku između glagolskog vremena i glagolskog načina. Glagolskim se vremenima izriče da nešto doista jest, a načinima volja, želja ili mogućnost. „Osim vremena i načina ima naš jezik još dva gerundija i dva participa i infinitiv, koji služe za različne dopune subjektu ili predikatu ili drugim riječima u rečenici“ (Maretić, 1931: 193). *Gerundijem* Maretić naziva glagolski prilog (sadašnji ili prošli) što kod Soljačića nije slučaj.

3.1.3. Sintaksa

Marko Soljačić u dijelu o sintaksi piše o sintaksi padeža i glagolskih oblika, o vrstama rečenica te o sročnosti ili kongruenciji.

Nominativ je padež gramatičkoga subjekta, a uz glagole nepotpuna značenja može imati funkciju predikatne riječi. Uz njega ne dolaze prijedlozi (Soljačić, 1938: 41). Isti gramatički opis za nominativ donosi Maretić (1931: 484).

Genitiv je prema Soljačiću ponajviše padež koji znači pripadanje te ga dijeli na *prisvojni* ili *posesivni*, koji se ne upotrebljava sam (nije *ruka majke*, nego *ruka majčina*), no kada se upotrebljava s dodatkom, može se upotrijebiti sam (*ruka moje majke*), *subjektivni*, koji postaje subjekt u nominativu kad se radnja izreče glagolom (*kukanje kukavice; kukavica kuka*), *objektivni* koji postaje akuzativ i objekt kad se radnja izreče glagolom (*oranje zemlje; orem zemlju*), *kvalitativni*, koji uz neodređeni pridjev izriče svojstvo imenice (*čovjek lijepa vladanja*), *partitivni*, koji izriče uzimanje dijela onoga što znači imenica (*vreća brašna; mnogo brašna*), *genitiv obilja ili oskudice*, koji dolazi uz povratne glagole složene s prijedlogom *na* i uz pridjeve *pun, sit, gladan, žedan, željan* (*gladan hljeba i žedan vode*), *genitiv cijene ili vrijednosti*, koji dolazi uz glagole *stajati, valjati, vrijediti* i uz pridjeve *vrijedan* i *dostojan* (*vrijedan hvale; vrijedi zlata*) (Soljačić, 1938: 42 – 43). Također, genitiv ima ulogu daljega objekta uz povratne glagole *sjetiti se, opominjati se* (*sjetio sam se svoga djetinjstva*), a genitiv s atributom naznačuje vrijeme (*svake nedjelje dolazi k meni*) (Soljačić, 1938: 43). S genitivom se slažu mnogi prijedlozi, a njime se može izreći i čuđenje, uzvikivanje i zaklinjanje (*Nisam, brate, života mi moga!*) (Soljačić, 1938: 43). Soljačić slijedi Maretićevu podjelu genitiva, a ne odstupa ni u gramatičkom propisu kao ni u nazivlju. Dativ „je padež u kojemu stoji lice ili predmet kojemu se što namjenjuje ili mu se obraća koja radnja“ (Soljačić, 1938: 44). Soljačić dativ dijeli na *prisvojni*, koji zamjenjuje posvojni genitiv, *dativ cilja* ili *finalni*¹⁰, koji dolazi uz glagole koji znače kretanje, i *etički* ili *dativ dobrote*, kojim se izriče zanimanje, naklonost, osjećanje i dobrota prema onima kojima se govore (*Putujte nam veselo i sretno*) (Soljačić, 1938: 44). Dativ može dolaziti kao logički subjekt uz glagol *biti* kada znači *morati, imati, moći* (*Da je meni jabuka od zlata* u značenju *Da ja imam*) i uz bezlične glagole (*Čini joj se da s kraljicom zbori*, u značenju *Ona misli*) (Soljačić, 1938: 44). Soljačić ističe da dativ dolazi uz priloge kao što su *naj, evo, teško, blago*,

¹⁰ Maretić (1931: 495) takav dativ ne naziva *finalnim*, već samo navodi da se dativom naznačuje smjer.

lako te uzvike *avaj*, *kuku* i *jao*. Također, prijedlozi uz koje dativ dolazi jesu: *k*, *ka*, *suprot*, *nasuprot* i *unatoč* (Soljačić, 1938: 45). Maretić još navodi kako prijedlozi *blizu* i njegov komparativni oblik *bliže* (*bliže sam grobu nego domu*) i *protiv* (*uze protiv Bogu i pravdi*) mogu upotrebljavati s dativom (Maretić, 1931: 499).

Akuzativ Soljačić opisuje kao padež „unutrašnjeg objekta ili tautološki akuzativ je onaj koji je već sadržan u glagolu“ (Soljačić, 1938: 45). Kao primjer služi rečenica: *Jad jadujem, nikom ne kazujem*. Poput dativa i akuzativ može dolaziti kao logički subjekt u rečenici (*Ne bojim se, no strah me je ljuto*) (Soljačić, 1938: 45 – 46). S akuzativom dolaze različiti prijedlozi: *o*, *po*, *u*, *uz*, *za*, *na* i dr. (Soljačić, 1938: 46). Maretić ističe kako se akuzativom može izricati i mjera ili cijena (*daj mi, Mare, jedan dukat vina*) te vrijeme kada akuzativ odgovara na pitanje *kako dugo?* ili *kada?* (*bolje je biti pijevac jedan dan nego kokoš mjesec*) (Maretić, 1931: 502). Također, Maretić prijedloge dijeli na dvije vrste: one koji rijetko dolaze uz akuzativ (*do*, *iz*, *naprema*, *od*, *oko*, *poslije*, *preko*, *prez*, *s*) i one koji obično dolaze uz njega (*kroz*, *među*, *mimo*, *na*, *nad*, *niz*, *o*, *po*, *pod*, *pred*, *u*, *uz*, *za*) (Maretić, 1931: 503).

Vokativ zamjenjuje nominativ u narodnim pjesmama i tada se on ne odvaja zarezom (*Vino pije Kraljeviću Marko*) (Soljačić, 1938: 47). Uz taj padež ne dolaze prijedlozi. Maretić navodi kako je vokativ padež koji služi za dozivanje (*jadna majko, otvori mi vrata!*) te kada se nekome govori nešto u imperativu, indikativu ili ga se pita (*zla ti sreća, neznani junače!*) (Maretić, 1931: 507).

Lokativ pak ne dolazi bez prijedloga. Uz njega dolaze sljedeći prijedlozi: *na*, *o*, *po*, *prema*, *pri*, *u* (Soljačić, 1938: 47). Maretić objašnjava kako za izricanje mjesta služe prijedlozi *na*, *po*, *prema*, *pri* i *u* (*kada kolo na travi igraše*), a prijedlozi *na*, *o*, *po*, *u* mogu značiti i vrijeme (*došao je k nama po danu*) (Maretić, 1931: 508).

Instrumental je padež koji dolazi bez prijedloga kada izriče oruđe ili sredstvo (s prijedlogom može doći samo ako je uz imenicu broj), a s prijedlogom kada se njime izriče društvo. Uz taj padež idu prijedlozi: *za*, *pod*, *pred*, *među*, *nad*, *s/sa* (Soljačić, 1938: 48 – 49). Maretić navodi da je instrumental padež koji često ima mjesno značenje i odgovara na pitanje *kuda?* (*Dunavom plovi lađa lagana*), a može značiti i vrijeme u primjeru *ona će je zorom okupati* (Maretić, 1931: 510). Također može značiti i način ili popratne okolnosti (*šapatom zbori sirotinja*) (Maretić, 1931: 511).

Sintaksu glagolskih vremena Soljačić započinje opisom prezenta. Present je vrijeme kojim se izriče trajna radnja u sadašnjosti. Kada present odgovara na pitanje *Što sada radiš?*, riječ je o pravoj sadašnjosti. U poslovicama se upotrebljava *gnomski* ili *poslovični present*, odnosno present trajnih i trenutnih glagola. Historički je present onaj present „kojim se pripovijedaju događaji iz prošlosti tako živo kao da se sada pred nama zbivaju“ (Soljačić, 1938: 49 – 50). Osim pravoga prezenta i historičkog, postoji i futurni present, koji se upotrebljava umjesto futura, a tvori se zajedno s priložnim oznakama za budućnost (*Do godine idem u Pariz*) (Soljačić, 1938: 51). Presentom se uz veznik *da* može izricati želja, pogodba i zapovijed (*Da me opravdaš, ako si me okrivio!*) (Soljačić, 1938: 51). Soljačić slijedi Maretićeva gramatička pravila u opisu prezenta.

Imperfekt se još naziva prošlim trajnim glagolskim vremenom jer se tvori samo trajnim, odnosno nesvršenim glagolima, a njime se izriče radnja koja je u prošlosti trajala ili se ponavljala (Soljačić, 1938: 51). Nasuprot imperfektu aorist se naziva prošlim svršenim vremenom i izriče radnju koja se u prošlosti završila. Soljačić navodi kako se umjesto aorista trenutnih, odnosno nesvršenih glagola, mogu upotrebljavati perfekt svršenih glagola ili historički present. Aorist izriče budući događaj koji će se sigurno dogoditi (*Oдох, majko, ma se ne vratio*) ili može značiti ono što će se svaki čas dogoditi (*Pomozi, pogiboh*) (Soljačić, 1938: 52). Soljačićeva pravila o ovim jednostavnim glagolskim vremenima koji izriču prošlost slažu se s pravilima koje iznosi Maretić u svojoj gramatici. Soljačić, kao i Maretić, razlikuje nekoliko vrsta perfekta, no Maretić ne koristi nazive za njih kao što ih koristi Soljačić:

- a) *Prošlosadašnji perfekt (prezentski perfekt)*, koji izriče radnju završenu u sadašnjosti ili joj posljedice još traju (*Došao sam u školu; to znači Još sam u školi*).
- b) *Futurni perfekt*; dolazi iza imperativa i pogodbene rečenice (*Ako ne poslušаш, propao si*; značenje je glagolu u perfektu *propast ćeš*).
- c) *Zapovjedni perfekt*, koji dolazi uz riječi *da* i *da ne*, a izriče strogu zapovijed ili zabranu (*Odmah da si ostavio to mjesto!*).
- d) *Kondicionalni ili pogodbeni perfekt*, koji dolazi u irealnim pogodbenim rečenicama (*Da sam mogao, bio bih učinio*).
- e) *Gnomski (poslovični) perfekt* (Soljačić, 1938: 53).

Maretić perfekt dijeli na *prvi* i *drugi*. *Drugi perfekt* složeno je vrijeme koje označava prošlost isto kao i *prvi perfekt*, no razlikuje se od njega po tome što se koristi najviše u zavisnim

rečenicama (Maretić, 1931: 542). Iza zamjenice *se* u živom se pripovijedanju ili poslovicama, uglavnom, ispušta *je* od perfekta kao u primjeru: *On se čudio i smijao* (Soljačić, 1938: 52 – 54).

Pluskvamperfekt Soljačić naziva još i prošlim složenim vremenom. To glagolsko vrijeme izriče radnju koja se u prošlosti završila prije druge radnje (*Kad sam ja došao, on je već bio otišao*) (Soljačić, 1938: 54). Isto pravilo donosi i Maretić (1931: 543 – 544). Oblik koji Soljačić ne spominje u svojoj gramatici jest *preterito-perfekt*. Maretić ga objašnjava kao oblik koji se upotrebljava za prošle događaje koji su se možda dogodili, a možda i nisu (*bojim se, biće slučajno izostalo*) (Maretić, 1931: 544).

Futur je glagolsko vrijeme kojim se izriče trajna ili trenutna buduća radnja. Razlikuju se *historički futur*, kojim se izriče prošla radnja, futur kojim se izriče mogućnost u sadašnjosti (*Teško će se što naći u podrumu*), *gnomski (poslovični) futur* i *imperativni (zapovjedni) futur*, kojim se izriče blaga zapovijed (Soljačić, 1938: 54 – 55). Maretić (1931: 553 – 556) razlikuje navedene vrste futura, no ne koristi takve nazive kao što ih koristi Soljačić.¹¹

Futur II. ili *egzaktni* Soljačić naziva još i budućim svršenim vremenom. On izriče radnju koja će se dogoditi prije neke buduće radnje, a tvori se od nesvršenih glagola i dolazi u vremenskim, realnim (ali kadšto i u irealnim rečenicama i tada znači prošli događaj: *Da me budeš po imenu zvala, ja bih tebe bio poslušao*), pogodbenim, poredbenim, dopusnim i odnosnim rečenicama (*Ako se i budeš protivio, opet ćeš platiti*) (Soljačić, 1938: 55 – 56). Maretić opisuje futur II. kao glagolsko vrijeme u kojemu se glagoli *dati*, *htjeti*, *imati*, *moći*, *smjeti* i *znati* združuju sa svršenim prezentom glagola *biti* i upotrebljava se samo u zavisnim rečenicama. Oblik futura II. glasi npr. *htjedbudemo*, *mogbudem*, *smjedbudem* itd. (Maretić, 1931: 556 – 557).

Glagolskim načinom imperativom izriče se želja, molba, savjetovanje, nagovaranje, opomena, zapovijed i zabrana. *Historičkim se imperativom* u živu pripovijedanju izriče prošli događaj (*Nadaleko ugledah hajduke, a ja konju u sedlo pa bježi*) (Soljačić, 1938: 56). Soljačić slijedi Maretićeva pravila za imperativ, glagolski način kojemu je temeljno značenje želja (Maretić, 1931: 536 – 537).

¹¹ Maretić raspoznaje samo I. futur i II. futur. I. futur može izricati zapovijed, nepravu sadašnjost, relativnu budućnost, odnosno prošlost itd., no ne daje, poput Soljačića nazive za takve oblike futura (Maretić, 1931: 550 – 555).

Kondicional ili pogodbeni način može izricati želju (s veznicima *da*, *neka* i *kad* ili bez njih), mogućnost, neizvjesnost, ublažiti tvrdnju i molbu. U primjeru *Što bi onaj bogataš bez naše pomoći?* uočava se upotrebljavanje kondicionala bez glagolskoga pridjeva *bio* (Soljačić, 1938: 57). Ponekad se kondicional može upotrebljavati i bez glagolskih pridjeva *htio* i *mogao*. *Iterativnim se kondicionalom* pripovijeda događaj iz prošlosti (*Sastajali bismo se svake nedjelje i blagdana te bismo se dogovarali što da učinimo*) (Soljačić, 1938: 57). U zavisnim rečenicama uz *iterativni kondicional* dolazi prilog *god* (Soljačić, 1938: 57). Pri opisu ovoga glagolskoga načina Soljačić rabi drugačije nazivlje i metode opisa od Maretića. Naime, Maretić dva kondicionala dijeli na *kondicional kraći* i *kondicional dulji*. *Kondicionalom kraćim* naziva kondicional I., a *duljim* naziva kondicional II. „Prvome su osnovna značenja želja i mogućnost, drugome mogućnost; prvi se uzima za sadašnjost i za prošlost, drugi samo za prošlost“ (Maretić, 1931: 545). Ni Soljačić ni Maretić ne koriste nazive kondicional I. i kondicional II. za dvije vrste kondicionala.

Glagolski prilog sadašnji tvori se od trajnih, nesvršenih glagola za razliku od glagolskoga priloga prošlog koji se tvori od trenutnih, svršenih glagola. Obje su vrste glagolskih priloga nekada bile pridjevi koji su se deklinirali. Glagolski se prilozima sadašnji i prošli mogu zamijeniti zavisnom rečenicom (vremenskom, uzročnom i pogodbenom). Glagolski se prilozima odnose na gramatički subjekt u nominativu, a glagolski prilog sadašnji može se odnositi i na dativ (Soljačić, 1938: 58 – 59). Soljačić slijedi Maretićeva pravila, međutim ne koristi Maretićevo nazivlje. Glagolske priloge Maretić naziva *gerundijima* (Maretić, 1931: 563 – 568). Pod poglavljem o glagolskom pridjevu aktivnom Soljačić navodi optativ i karakterizira ga kao glagolski pridjev aktivni koji pokazuje želju. Glagolski pridjev aktivni može značiti i dopuštanje, a u rečenici može imati ulogu atributa. Glagolski pridjev pasivni, također, može u rečenici biti atribut, predikatni ili kao atributni pridjev (Soljačić, 1938: 59 – 60). Soljačićevo se nazivlje razlikuje od Maretićeva. Maretić glagolske pridjeve naziva participima (aktivnim i pasivnim), no ista se pravila odnose na tu vrstu riječi (Maretić, 1931: 569 – 571).

Za Soljačića je infinitiv glagolska imenica koja se ne sklanja, a kao dokaz da je infinitiv glagol, Soljačić uzima to da uz njega dolaze objekt i prilozima. Infinitiv u rečenici može biti subjekt, objekt, dopuna pridjevima. Za Soljačića je neprihvatljivo upotrebljavanje infinitiva sa *za* (*Ne: ružno je za vidjeti, već: ružno je vidjeti*) (Soljačić, 1938: 61 – 62). Soljačić slijedi Maretića pri opisu infinitiva. Obojica pišu o zamjeni infinitiva prezentom s *da*, a Maretić navodi kako je ta zamjena više tipična za istočne (Srbija, Bugarska), već za zapadne

krajeve (Maretić, 1931: 560 – 561). U poglavlju pasiv ili trpni lik Soljačić (1938: 62) sugerira kako „pasiv treba što više izbjegavati“ te iznosi pravilo prema kojemu je sintaksa pasivnih glagolskih oblika sasvim jednaka sintaksi aktivnih oblika.

Soljačićeva je glavna podjela rečenica na jednostavne (u Soljačića se nazivaju *proste*) i složene. *Proste se rečenice* dijele na *čisto proste*, koje se sastoje samo od subjekta i predikata, i *proste proširene*, koje osim subjekta i predikata imaju i dodatke. Subjekt je gramatički ako je u nominativu, a logički ako je u genitivu, dativu i akuzativu, a Soljačićovo je stajalište da se uz malu preinaku logičkog subjekta dobiva gramatički. Predikat dijeli na glagolski (kada je predikat glagol) i imenski ili nomenski (ako je uz pomoćni glagol/sponu/kopulu imenica, zamjenica, pridjev ili broj). *Prosta čista rečenica* može se proširiti objektom, koji Soljačić dijeli na *pravi objekt* (objekt u akuzativu) i *nepravi ili dalji objekt*, koji je u genitivu, dativu i instrumentalu; atributom;¹² apozicijom i priložnim oznakama. Prema značenju Soljačić rečenice dijeli na *izjavne* ili *diktivne*, *upitne* ili *interogativne*, *željne* ili *optativne* i *zapovjedne* ili *imperativne rečenice*. *Sažeta* ili *stegnuta rečenica* je ona u kojoj ima više istovrsnih dijelova (u rečenici *Majka šije i kuha* vide se jedan subjekt i dva predikata – *majka šije; majka kuha*). *Sažetaj* je suprotstavljena *krnja* ili *eliptična rečenica* u kojoj je neki rečenični dio neizrečen (Soljačić, 1938: 62 – 65). *Složene rečenice* Soljačić dijeli na *naporedo* ili *nezavisno složene* i na *zavisno složene*. Prve su one u kojoj svaka surečenica ima svoj puni smisao, a druge one u kojoj jedna nema svoj puni smisao. U zavisnoj je rečenici glavna ona koja ne počinje veznikom. Jedna glavna i jedna zavisna, odnosno nezavisna (su)rečenica čine *prосто složeni rečenični sklop*, a više od dvije rečenice u takvom sklopu čine *mnogostruko složeni rečenični sklop*. „Poveći, vješto sastavljeni rečenični sklop od dva dijela zove se period. Prvi je dio priprava za drugi i zove se protaza, u drugom je glavna misao i zove se apodoza. Mjesto gdje se ta dva dijela sastaju, zove se prekrat, a označuje se dvotočjem ili točkom i zarezom“ (Soljačić, 1938: 65 – 66). Sve se nezavisne rečenice (čak i sastavne i rastavne) odvajaju zarezom (Soljačić, 1938: 67). Soljačić razlikuje sljedeće zavisno složene rečenice: namjerne ili finalne,¹³ vremenske,¹⁴ načinske/modalne i poredbene/komparativne, izrične ili deklarativne (koje se dijele na *subjekatske*, *objekatske* i *atributske*), uzročne ili kauzalne, posljedične ili konsektivne, pogodbene ili kondicionalne rečenice, dopusne ili koncesivne,

¹² Soljačić ne dijeli atribute na sročne i nesročne, već samo karakterizira atribut kao takav da pobliže označuje imenicu i slaže se s njom u rodu broju i padežu, a „ako imenica u genitivu bolje označuje drugu imenicu onda je taj genitiv atributni“ (Soljačić, 1938: 64).

¹³ Važno pravilo, koje Soljačić navodi pri raspoznavanju namjerne rečenice, ono je prema da ako se u glavnu rečenicu mogu umetnuti riječi *zato, s tom svrhom* i *s tom namjerom*, zavisna rečenica koja počinje veznikom *da* namjerna je.

¹⁴ Veznik je *pošto* vremenski, a Soljačić upozorava kako ga ne valja upotrebljavati kao uzročni.

odnosne ili relativne.¹⁵ „Kad se upitna rečenica učini zavisnom o drugoj rečenici, ona se zove zavisna upitna ili neupravno pitanje“ (Soljačić, 1938: 75). Soljačić uglavnom slijedi Maretićeva gramatička pravila, no razilaze se u nazivlju. Maretić rečenice dijeli na glavne, koje nisu ni zavisne ni usporedne; zavisne, „koje imaju na početku odnosnu zamjenicu ili odnosni prilog (kako, gdje, kada), zatim rečenice namjerne, izrične, uzročne, posljedične, pogodbene, dopusne“ i *usporedne* rečenice, koje su, zapravo, naziv za nezavisno složene rečenice (Maretić, 1931: 406). Maretić, također, opisuje pojavu uklapanja jedne rečenice u drugu, koje dovodi do *anakoluta*, nepravilnog rečeničnog sklopa, „u kojemu ovaj ili onaj dio stoji u obliku, koji ne odgovara ostalome“, a koji se može izbjeći ponovi li se imenica na početku rečeničnog sklopa nekom pokaznom zamjenicom (*riječi, koje jedno znače, može biti da bi najbolje bilo kod one, za koju se misli da je najljepša, metnuti sve ostale*) (Maretić, 1931: 410 – 411).

Soljačić, kao i Maretić (1931: 388), razlikuje gramatički red riječi u rečenici, u kojemu je subjekt na prvom mjestu, a predikat na drugom, i retorički red riječi u rečenici, kada je zbog isticanja taj red promijenjen (Soljačić, 1938: 76). U ovome je poglavlju Soljačić osobito opisao položaj enklitika u rečenici. Iznosi pravilo kako enklitike nikako ne smiju stajati na početku rečenice, pa ni na početku drugog dijela složene, ni iza umetnute rečenice, već da one dolaze najviše iza prve naglašene riječi (Soljačić, 1938: 76 – 77).

Soljačić se ni u normativnim preporukama vezanima uz sročnost ne razlikuje od Maretića. Sročnost ili kongruenciju određuje kao slaganje riječi u licu, broju, rodu i padežu. Kada je više subjekata, prirodno je da predikat bude u množini, a lice se određuje prema važnosti: prvo je lice važnije od drugoga, a drugo od trećega. Dakle, kada je više subjekata, predikat mora biti u množini i važnijem licu (*Otac, ti i ja pođosmo*) (Soljačić, 1938: 77). Kada je subjekt u jednini, i predikat je u jednini. Kad rečenica ima više subjekata, predikat iza njih je u množini. Kada rečenica ima više subjekata, a dio predikata je imenica, kopula ili spona mora biti u množini, a imenska riječ može biti u jednini ili množini (*Nepovjerenje i mržnja veliki su neprijatelj(i) našega napretka*) (Soljačić, 1938: 78). Ako predikat stoji ispred više subjekata, može biti u jednini ili množini (*Ostavi nas Ivan i Miljenko*) (Soljačić, 1938: 78). Ako je subjekt u množini riječ koja izriče količinu, predikat može biti i u jednini i u množini (*Mnoštvo žena klicaše/klicahu*) (Soljačić, 1938: 78 – 79). Sporne su pri pitanju sročnosti imenice *djeca, braća, gospoda i vlastela*. One su po postanku u jednini ženskoga roda,

¹⁵ Unutar njih se razlikuju i korelativne ili suodnosne, rečenice u kojima prilogu glavne rečenice odgovara i prilog zavisne: *Koliko se nadao, toliko je i dobio* (Soljačić, 1938: 68 – 75).

međutim njihova je spona u množini, a pridjevna riječ im je sročna, dakle u jednini ženskoga roda. Međutim, glagolski su predikati uz te imenice uglavnom u množini. Zbirne imenice na -*ad* slažu se s predikatom u množini više nego s predikatom u jednini. Uz brojne imenice poput *dvoje*, *troje* ili *četvero* predikat je u jednini. Maretić za to pravilo ipak piše kako brojevi *dvoje*, *oboje*, *troje* ili *četvero* imaju uza se glagol u množini, osobito ako se misli na odrasle ljude, no također mogu imati i glagol u jednini te daje primjer za oba pravila (množina: *onda se oboje uzmu za ruke i s bedema skoče u Moravu*; jednina: *neka raste oboje zajedno do žetve*) (Maretić, 1931: 377). Kada uz te imenice dolazi atribut, predikat je u množini, a kad uz njih dolaze imenice koje znače predmete ili životinje, i pridjev i spona/kopula su u jednini. Uz *Vi* iz poštovanja predikatni je pridjev u množini muškoga roda, neovisno o tome obraća li se ženi ili muškarcu. Subjekt i predikat inače su u istome rodu. Ako su različitih rodova, predikat je u muškome rodu. Glavni dio imenskog predikata sročan je sa subjektom u padežu, međutim Soljačić upozorava kako uz glagole nepotpuna značenja dolazi i instrumental (Soljačić, 1938: 79 – 81).

Usporedba je morfološkoga opisa pokazala da Soljačić uglavnom ne odstupa od normativnih preporuka Tome Maretića. Najveća je razlika nazivlje koje koriste Soljačić i Maretić. *Gerundij* je Maretićev naziv za glagolske priloge (prošli i sadašnji), koje koristi Soljačić. Soljačić koristi naziv *svezice* za Maretićev naziv *veznici*. Maretić oblike *futura II* piše zajedno, a Soljačić odvojeno. Ono što kod Soljačića nema, a Maretić navodi, jesu *preterito-perfekt* i *prvi* i *drugi* *perfekt*. Soljačić nezavisno složene rečenice naziva još i *naporedo* složenim, a Maretić *usporednim* rečenicama. U poglavlju o vrstama riječi Maretić ne opisuje nepromjenjive riječi, već ih spominje tek u poglavlju o sintaksi.

3.2. PRAVOPIS

U drugom dijelu *Repetitorija* koji čine pravopisna pravila Soljačić problematizira sljedeća pravopisna pitanja: veliko i malo slovo, složenice, tuđe riječi i interpunkcije. Pri sastavljanju svojega pravopisa ugledao se na Boranićev *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Cilj je ovoga poglavlja vidjeti je li Soljačić slijedio Boranićeva pravopisna načela.

3.2.1. Veliko i malo slovo

Slijede pravila za pisanje velikog slova u pravopisnom poglavlju *Repetitorija* Marka Soljačića (1938: 85). Soljačić navodi da se veliko slovo piše u sljedećim slučajevima:

- a) Na početku rečenice (*Bog je spor, ali je dostižan*).
- b) Na početku natpisa (*Šenoa je napisao Seljačku bunu*).
- c) Iza točke, upitnika i *uzvičnika* gdje počinje nova rečenica (*Dan je vedar. Je li se pomolilo sunce? Ne boj se!*).
- d) Iza dvije točke kad se navodi upravni govor (*Narodna poslovice veli: „Čista se zlata rđa ne hvata“*) (Soljačić, 1938: 85).

Ista pravila o pisanju velikog slova ističe i Boranić (1930: 35 – 36). Obojica se jezikoslovaca dotiču pitanja velikog početnog slova na početku stiha i mišljenja su da nije pravilo hoće li ondje stajati veliko ili malo početno slovo. U riječima velikim se početnim slovom pišu:

- a) Vlastita imena i prezimena ljudi i životinja (*Ivan, Marko, Sultan* za psa).
- b) Pridjevi na *-ov, -ev, -in* izvedeni od vlastitih imena ljudi i životinja (*Ivanov, Markov, Sultanov*).
- c) Pridjev uz ime poznatih ljudi iz povijesti (*Karlo Veliki*).
- d) Geografska imena i imena ljudi od njih izvedena (*Zagreb, Zagrepčanin*); ako je geografsko ime složeno od više dijelova, svaki se dio, osim prijedloga, piše velikim slovom (*Sveti Ivan Zelina, Brod na Savi*).
- e) Imena božanstava i pridjevi izvedeni od tih imena (*Bogorodica – Bogorodičin*), ali kao opća imenica *bog* se piše malim slovom (*bog Jupiter, bog Apolon*).
- f) Riječi iz počasti, titule, izravno obraćanje (*Poslao sam Vam svoju knjigu; Njegovo Veličanstvo*).
- g) Imena praznika (*Božić, Uskrs*), ali Soljačić upozorava da se pridjevi izvedeni od imena blagdana pišu malim slovom: *božićni, uskršnji*.
- h) Imena planeta i pridjevi izvedeni od istih (*Sunce, Sunčev*).
- i) Imena ulica; ako su sastavljena, samo prva riječ (*Kaptol, Jelačićev trg*).
- j) Imena novina; ako su sastavljena, samo prva riječ (*Obzor, Jutarnji list*).
- k) Imena ustanova, knjiga, društava; ako su sastavljena, samo prva riječ (*Zagrebačka općina, Zlatarovo zlato, Golub*) (Soljačić, 1938: 86 – 87).

Soljačić je svoja pravila uskladio s Boranićevim (1930: 36 – 37) što potvrđuje slijeđenje pravopisne norme.

Malim se pak početnim slovom, prema Soljačiću, pišu:

- a) Pridjevi na *-ski* izvedeni od prezimena, a imaju opće značenje (*On je pun platonskih ideja*).
- b) Pridjevi izvedeni od geografskih imena (*zagrebačka prašina*).
- c) Imena mjeseci, dana, godišnjih doba (*svibanj, ponedjeljak, jesen*).
- d) Imenice koje označuju narodnost i vjeru (*hrvatstvo, kršćanstvo*) (Soljačić, 1938: 86 – 88).

Soljačićeva pravila slijede Boranićeva (1930: 37 – 40) pravopisna rješenja. Boranić je ipak opširniji i donosi neka pravila koja Soljačić ne navodi, poput: pisanja kratica i imeničnih oznaka (*sveti, blaženi; sv., bl.; fra, don*) (Boranić, 1930: 40). Primjeri koje navode obojica jezikoslovaca iz područja su hrvatske kulture, povijesti i književnosti.

3.2.2. Pisanje složenica

Složenicama Soljačić (1938: 88) određuje riječi koje su složene od dviju ili više riječi. Složenice se pišu zajedno ako se jedna od tih riječi ne izgovara zasebno što odgovara Boranićevu (1930: 41) pravilu koje je oprimjereno sljedećim primjerima: *njojzi, možda, do vijek, odmah*. Složenica nastaje i ako je sastavljenim pisanjem došlo do promjene značenja kao u primjerima: *uoči, Pustopolje* (Boranić, 1930: 41).

Imenice složene s prijedlogom ili negacijom *ne* pišu se zajedno (*beznačajnik, nečovjek*) (Soljačić, 1938: 88). Drugi je način pisanja složenica sa spojnicom, i to pravilo opširnije je od Soljačića problematizirao Boranić. Spojnicom¹⁶ se združuju imenice od kojih se svakoj osjeća pravo značenje, no prva se ne sklanja. Tri su značenja takvih složenica prema Boraniću (1930: 42): *zajedništvo (Budim-Pešta; grad sastavljen od Budima i Pešte)*, jedna imenica služi kao dodatak drugoj (*Zagreb-grad*) i imenica u prvom dijelu služi umjesto pridjeva (*ivan-cvijet; ivanjski cvijet*).

Pridjevi se pišu zajedno s negacijom (*neugodan, nepošten*) i prijedlogom (*nagluh, nasrtljiv*). *Vezićom* se dva pridjeva vežu ako svaki ima svoje pravo značenje (*njemačko-*

¹⁶ Obojica rabe naziv *vezica*.

hrvatski rječnik), a ako imaju jedno značenje, pišu se bez nje i zajedno (*hrvatskosrpski jezik* kao jedan jezik) (Soljačić, 1938: 88 – 89). Ista se pravila pojavljuju i u Boranićevu (1930: 42 – 43) pravopisu.

Zamjenice s prijedlogom *po* i riječima *i, ne, ni, sva, no* pišu se zajedno (*poneki, štono*). Takvo pravilo iznosi Soljačić (1938: 89), ali u njegovu pravopisu nema pravila o distributivnom značenju koje navodi Boranić: „Ako *po* čuva svoje distributivno značenje, piše se odvojeno od zamjenice“ (Boranić, 1930: 43). Zamjenice se pišu zajedno s rječicom *god* kada je ona nenaglašena (*štogod*), a odvojeno ako je naglašena i ima distributivno značenje (*što god*). Zamjenice *nj* i *mnom* treba uvijek pisati odvojeno od prijedloga (*sa mnom*) (Soljačić, 1938: 89).

Soljačić (1938: 89) se u potpunosti pridržava Boranićevih (1930: 44) pravila pri pisanju brojeva. Spojeno se piše *dvjesta*, ali odvojeno *dvije stotine*. *Nijedan* će se pisati kada *ni* nije osobito naglašeno. Kada je *ni* naglašeno, piše se odvojeno. Brojevi složeni s riječju *put* pisat će se zajedno (*jedanput*), ali odvojeno će se pisati *dva puta*.

Glagoli se pišu zajedno s prijedlozima (*udisati*). Složeni s rječicom *ne* oni ne negiraju svoje značenje, već potvrđuju (*nedostajati, nestati*). Negacija *ne* piše se odvojeno, osim glagola: *nemoj, nijesam, neću, nemam* (Soljačić, 1938: 89). Boranić još donosi pravilo prema kojemu se glagoli složeni s pomoćnim glagolom koji u futuru stoji odmah iza okrnjenog infinitiva pišu zajedno. A ako pomoćni glagol stoji ispred ili iza infinitiva na *-ći*, piše se odvojeno (Boranić, 1930: 46 – 46).

Prijedlozi se pišu zajedno ako su složeni od dvaju prijedloga (*između, posred*). Toga pravila nema kod Soljačića, već samo kod Boranića (1930: 46). Prijedlozi se, također, pišu zajedno kada su složeni s imenicama (*uime, uoči*). Ako svaki od prijedloga ima svoje značenje, pišu se odvojeno (Soljačić, 1938: 89 – 90).

Boranićevo i Soljačićevo pravilo o pisanju veznika potpuno se razlikuje; najprije, u pogrešnom definiranju čestice *li* kao prijedloga (Soljačić, 1938: 90) i kao veznika (Boranić, 1930: 46). Boranićevo pravilo glasi da se veznici „složeni s veznikom *li* kojemu se izgubilo upitno značenje“ pišu zajedno (*ali, ili*) (Boranić, 1930: 46), a obojica su složni pri tome da se veznici pišu odvojeno kada *li* dobiva svoje upitno značenje. Boranić još dodaje pravila prema kojima se veznici pišu zajedno povezani s veznikom *da* (*premda, dakako*), rječicama *no* (*kadno, gdjeno*) i *ti* (*niti, iliti*) te rječicom *god* (Boranić, 1930: 47).

Prilozi se pišu zajedno kad su složeni od dvaju priloga (*gdjegdje, katkad*) ili čestica *i, ne, ni, po* i priloga (*nigdje, ponekad*), od prijedloga i priloga (*ponekad*), od prijedloga i zamjenice (*pritom, zatim*) i od prijedloga i imenice (*ujutro, navečer*), ali Soljačić (1938: 90) i Boranić (1930: 49) upozoravaju na odvojeno pisanje priloga *do podne, poslije podne, cijelo prije podne*.

3.2.3. Pisanje tuđih riječi

Obojica se jezikoslovaca slažu u tome kako se tuđe riječi koje je njihov narod primio prije pišu kao one koje pripadaju vlastitu jeziku (*Rim, Beč*), a riječi koje su u hrvatski jezik došle u novije vrijeme, pišu se onako kako se izgovaraju u jeziku iz kojega su uzete, dakle fonetski (*Genova – Denova*) (Soljačić, 1938: 90; Boranić, 1930: 49 – 50). Ako naš jezik ima glasove koje ima i tuđi jezik, tada se koriste naši glasovi, a ako ih nema, koristit će se znakovi najbliži našima (*Alighieri – Aligijeri, Kyros – Kir*) (Soljačić, 1938: 90 – 91; Boranić, 1930: 51).

Pri primanju tuđih riječi u hrvatski jezik događaju se razne glasovne promjene. Od udvojenih suglasnika piše se samo jedan (fran. *perron – peron*). To je pravilo zabilježeno kod Boranića (1930: 51), a kod Soljačića ga nema. Jednačenje po zvučnosti također se događa u primjeru *absolutan – apsolutan* (Soljačić, 1938: 91). Nepostojano se *a* umeće među dva krajnja suglasnika ako je prvi od njih *t, d, k, g, p* ili *b*, a drugi *r, l, m* ili *n* (*Aleksandros – Aleksandar*) (Boranić, 1930: 51). Nepostojano se *a* može umetnuti ako je *i* na prvom i na drugom mjestu jedan od suglasnika *t, d, k, g, p, b* (*fakat, psalam*) (Soljačić, 1938: 91). Međutim, postoje riječi koje se pišu samo s nepostojanim *a* (*Egipat*) ili samo bez njega (*takt, pakt*) (Boranić, 1930: 52). Slavenska se prezimena na *-ski* sklanjaju kao određeni pridjev (*Majski – Majskoga*), a neslavenska na *-i* sklanjaju se kao da završavaju na *-ij* (*Parini – Parinija – Pariniju*) (Soljačić, 1938: 91). Slavenska se prezimena na *-ič* ne mijenjaju u *-ić*, već ostaju takva (*Nikolajevič*) (Soljačić, 1938: 91). Sljedećeg pravila, također, nema kod Soljačića, već samo kod Boranića (1930: 52): kada strana riječ završava na *e* ili *o*, u hrvatskom se jeziku zamjenjuje završetkom *a* (grč. *Andromache – Andromaha; Kalypso – Kalipsa*). Pravila su uglavnom jednaka i kod Soljačića (1938: 90 – 91) i kod Boranića (1930: 49 – 52).

3.2.4. Prenošenje slogova u drugi redak

Soljačić (1938: 91 – 92) se potpuno ugleda na Boranićeva pravila (1930: 77 – 79) o slogovima:

- 1) Kada su dva samoglasnika jedan do drugoga, jedan pripada prvom, a drugi drugom slogu (*po – učiti*).
- 2) Kada je suglasnik između dva samoglasnika, pripada drugom slogu (*bo – gat*).
- 3) Kada su dva suglasnika jedan do drugoga, jedan pripada prvom, a drugi drugom slogu (*narod – ni*).
- 4) Kada su dva suglasnika jedan do drugoga, a prvi je *s, š, z* ili *ž*, oba pripadaju drugom slogu (*stra – šno*).
- 5) Kada su dva suglasnika jedan do drugoga, a drugi je *j, l, lj, r* ili *v*, oba pripadaju drugom slogu (*dje – čji*).
- 6) Kada su dva suglasnika jedan do drugoga, a oba od njih su *j, l, lj, r* ili *v*, jedan pripada prvom, a drugi drugom slogu (*mar – lživ*).
- 7) Za tri suglasnika vrijede ista pravila kao i za dva (*dru – štvo*).
- 8) Kada su četiri suglasnika jedan do drugoga, posljednja tri pripadaju posljednjem slogu (*bogat – stvo*).
- 9) Složene se riječi dijele na slogove prema dijelovima od kojih su složene, ako su oni osjećaju kao zasebne riječi (*iz – musti*), a ako ne, onda se riječi rastavljaju prema ranije navedenim pravilima (*raz – um* ili *ra – zum*) (Soljačić, 1938: 91 – 92).

3.2.5. Interpunkcije

Marko Soljačić (1938: 92 – 100) piše o sljedećim interpunkcijskim znakovima: *točka, dvije točke, zarez, točka i zarez, upitnik, uzvičnik, navodnici, prekidni znakovi, naglasci i apostrof*. Razlikuje se interpunkcijsko nazivlje kod Soljačića i Boranića. Kod Boranića (1930: 59 – 82) je *tačka, zarez* ili *zapeta, tačka i zarez* i *dvije tačke*.

Točka se piše: na kraju rečenice, iza skraćenih riječi (*itd., dr.*), uz redne brojeve, a ne piše se: iza potpisa, uz riječi koje se skraćeno izgovaraju (*don, fra*), uz skraćenice imenica koje znače mjeru (*m, kg*), novac i uz kemijske elemente (*H₂O*) (Soljačić, 1938: 92 – 93).

Dvije točke pišu se: kod upravnog govora, ispred nabiranja te ispred rečenice kojom se nešto tumači (Soljačić, 1938: 93).

Zarez se piše: kod nabiranja, kod odvajanja vokativa jer on nije sastavni dio rečenice, riječi koje nisu usko povezane s rečenicom, umetnute riječi, kad je apozicija iza svoje imenice (*Tvrsko Medović, učenik*), sve *naporedne/nezavisne* rečenice, od zavisnih rečenica: uzročne, pogodbene, posljedične i dopusne, a ostale samo kad su u inverziji (Soljačić, 1938: 94). Prema tome kojom se rečenicom mogu zamijeniti, glagolski prilozima odvajaju se zarezom prema pravilima o zarezima u rečenicama (Soljačić, 1938: 94 – 96). Boranić (1930: 62 – 63) dodaje još ova pravila: zarez se piše između dvaju atributa ako je jedan nezavisan o drugome (*U starim, narodnim pjesmama često se spominje sunce*) i zarez se piše kada su riječi u suprotnosti (*Bog je spor, ali dostižan*).

Točkom i zarezom odvajaju se: rečenice koje su u užoj vezi, kada se nabiraju različite vrste (*On je prodavao: goveda, koze, ovce; pšenicu, ječam, kukuruz; kruške, jabuke, šljive...*), rečenice u nabiranju i kada se odvajaju prva polovina perioda od drugoga (Soljačić, 1938: 96). Ista su pravila i kod Boranića (1930: 71 – 72).

Upitnik se piše: iza upitnih rečenica, iza svakoga samostalnog pitanja. Iza upitne rečenice ne piše se upitnik (Soljačić, 1938: 96 – 97). Boranić dodaje kako se upitnik piše iza svakog pitanja ako ih je više, a po smislu su samostalna jedno prema drugome. A ako nisu po smislu samostalna, odjeljuju se zarezima. Upitnik se ne piše na kraju neupravnog pitanja (Boranić, 1930: 59 – 60).

Uzvičnik se piše: iza uzvika, na kraju rečenice u kojoj je uzvik, iza rečenica u kojima se izriče želja, zapovijed, dozivanje, proklinjanje, čuđenje itd., iza vokativa, a kad je uzvik pojačan, pišu se dva *uzvičnika*, a *upitnik* i *uzvičnik* se pišu kad je s uzvikom združeno pitanje (Soljačić, 97 – 98). Ista pravila navodi i Boranić (1930: 60 – 61).

Između navodnika piše se: upravni govor, upravno pitanje, navođenje tuđih riječi u djelu, natpisi djela, listova, brodova, hotela itd. i riječi u podrugljivom smislu. Umjesto navodnika, u proznim se djelima upotrebljavaju crtice (Soljačić, 1938: 98). Boranić (1930: 75 – 76) navodi ista pravila.

Prekidni se znakovi stavljaju gdje se prekida misao. Prekidni su znakovi crtica i trotočka. Osim zarezima, umetnute se rečenice mogu odvojiti i crticom. Crtica se piše: ispred nečeg neočekivanog, kada se želi rastaviti slog koji ne stane u redak, između dviju riječi koje

čine jednu cjelinu, ali se prva ne sklanja. Kao *prekidne znakove* Soljačić navodi i zvjezdice (jednu ili tri), koje rastavljaju dijelove u proznim djelima (Soljačić, 1938: 98 – 99). Boranić (1930: 73 – 75) navodi ista pravila i dodaje još: crticom se u dijalogu odvajaju izgovorene riječi jednog lica od izgovorenog drugoga lica, crtica se bilježi umjesto dvije točke ili zarez da se rečenica jače istakne, ali i između brojeva umjesto prijedloga *od* i *do* (*širok 40 – 45 metara*) i u vezi dviju riječi od kojih prva znači početak, a druga kraj (*željeznica Zagreb – Beograd*).

U pravopisne znakove Soljačić (1938: 99 – 100) smješta znakove za naglaske i apostrof. Naglasci se u pisanju stavljaju kada se bez njih ne može razlikovati oblik riječi. Često se to odnosi na genitiv množine, a to i spominje Soljačić. Apostrof se koristi kada se želi ispustiti neki glas (*Ti s' ne bojiš na zemlji junaka*). Ista pravila iznosi i Boranić (1930: 81 – 82) te još dodaje kada se ne bilježi apostrof: uz krnje infinitive (*stajat, nać*), uz kraće oblike riječi koje imaju i duže oblike (*s tobom, na nj*), ispred sažetoga *o* ili *a* od *ao*, odnosno *eo* (*reko od rekao, posa od posao, debo od debeo*) i u stihovima umjesto i radi pokraćivanja sloga.

4. ZAKLJUČAK

Pri pisanju *Repetitorija* Marko Soljačić uglavnom ne odstupa od normativnih preporuka dvaju jezikoslovaca, Tome Maretića i Dragutina Boranića.

Gramatička se poglavlja u *Repetitoriju* Marka Soljačića razlikuju od gramatike Tome Maretića najviše u nazivlju. Npr. *svezicama* Soljačić naziva veznike, nezavisno složene rečenice još zove *naporedo* složenim rečenicama što su Maretiću *usporodne* rečenice; Soljačić ne poznaje Maretićev naziv *gerundiji*, već koristi naziv glagolski prilog. Maretić je opširniji u gramatičkom opisu, no Soljačićevo je djelo izričito praktične naravi¹⁷ te ga je napisao po uzoru na gramatike koje se koriste u školama.

U poglavlju Pravopis Soljačić problematizira sljedeća pravopisna pitanja: veliko i malo slovo, složenice, tuđe riječi i interpunkcije. Budući da u Napomeni na kraju knjige Soljačić ističe kako je pravopis izradio prema pravopisu Dragutina Boranića, jasno je imenovao svojega pravopisnog uzora. U radu je pokazano da je svoja pravila uskladio s Boranićevim.

Soljačićev je *Repetitorij* objavljen godinu dana prije proglašenja Banovine Hrvatske u kojoj je promjena sociopolitičke situacije omogućila i afirmaciju novoga pristupa jeziku i pravopisu,¹⁸ poglavito unutar Pokreta za hrvatski jezik¹⁹ počinje djelovati upravo u godini objavljivanja Soljačićeva priručnika. Ipak, Soljačićev je *Repetitorij* manjim dijelom potvrdio navedene pozitivne pomake koje je trebalo oživjeti unutar Pokreta za hrvatski jezik te je i u gramatičkim i pravopisnim rješenjima potvrdio slijedeće norme kakva je zabilježena u Kraljevini Jugoslaviji prije njezina novoga teritorijalnoga ustrojavanja u danima kolovoza 1939. godine i proglašenja Banovine Hrvatske. To će biti razvidno i te 1939. kada objavljuje svoj *Jezični i stilistički savjetnik* u kojem uglavnom ne odstupa od normativnih preporuka Tome Maretića i Dragutina Boranića, pa njegov savjetnik, slično kao i *Repetitorij*, značajnije ne pridonosi restandardizaciji hrvatskoga jezika (Cvjetićanin, 2017: 57).

¹⁷ Soljačić zato svoj priručnik i naziva repetitorijem, 'knjigom za brzo ponavljanje ili utvrđivanje naučenog gradiva' (<http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, posjećeno 6. kolovoza 2018.).

¹⁸ O novonastalim prilikama u Banovini Hrvatskoj Sanda Ham piše: „Već su u Banovini Hrvatskoj političke prilike postale povoljne za hrvatski jezik tako da se moglo poraditi na pohrvaćivanju i povratku hrvatskoga jezika u njegove naravne okvire – četrdesetogodišnje razdoblje štokavskoga purizma i unitarizma bilo je iza Hrvatske. Budućnost se hrvatskoga književnoga jezika činila dobrom jer se napokon našao u izrazito hrvatskim rukama.“ (Ham, 2006: 187).

¹⁹ Načela Pokreta za hrvatski jezik kojemu je na čelu bio Blaž Jurišić, a koja je stilizirao Kruno Krstić donosi Nataša Bašić-Kosić u svojoj doktorskoj disertaciji *Vukovci i hrvatski jezični standard* (2006: 511 – 513).

5. LITERATURA

Popis citirane literature

1. Bašić-Kosić, Nataša, 2006. *Vukovci i hrvatski jezični standard*. Doktorska disertacija. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet Osijek
2. Badurina, Lada, 2006. *Hrvatska pravopisna norma u 20. Stoljeću*. Hrvatski jezik u XX. stoljeću, Zagreb: Matica hrvatska, str. 145-155
3. Boranić, Dragutin, 1930. *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb: Tisak i naklada „Jugoslavenske štampe“ d.d.
4. Cvjetićanin, Dunja, 2017. *Jezični i stilistički savjetnik Marka Soljačića*. Diplomski rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Filozofski fakultet Osijek
5. Ham, Sanda, 2006. *Povijest hrvatskih gramatika*. Zagreb: Nakladni zavod Globus
6. *Hrvatski leksikon*, 1996 – 1997. glavni urednik Antun Vujić, Zagreb: Naklada Leksikon
7. *Hrvatska književna enciklopedija*, 2010 – 2012. glavni urednik Velimir Visković; urednici Jasna Bašić, Ana Diklić, Tomislav Šakić, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža
8. <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, posjećeno 6. kolovoza 2018.
9. Jonke, Ljudevit, 1971. *Hrvatski književni jezik 19. i 20. stoljeća*, Zagreb: Matica hrvatska
10. Maretić, Tomo, 1931. *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, drugo, popravljeno izdanje, Zagreb: Obnova
11. Samardžija, Marko, 2001. *Jezikoslovne rasprave i članci. Franjo Iveković, Ivan Broz, Tomo Maretić, Vatroslav Rožić, Milan rešetar, Antun radić, Nikola Andrić, Dragutin Boranić*, Zagreb: Matica hrvatska
12. Samardžija, Marko, 2004. *Iz triju stoljeća hrvatskoga standardnog jezika*, drugo prošireno izdanje, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
13. Samardžija, Marko, 2012. *Hrvatski jezik i pravopis: od ujedinjenja do kraja Banovine Hrvatske (1918-1941)*, Zagreb: Školska knjiga

Izvor

1. Soljačić, Marko, 1938. *Repetitorij hrvatskosrpske gramatike i pravopisa*, Zagreb: Orbis